

Laboratorij kulturne politike leta 2002 in danes: reminiscenca

Ministrstva za kulturo je konec leta 2002 objavilo ciljni javni razpis, ki je široko-potezno vabil strokovne skupine, da pripravijo projekt z naslovom "Laboratorij kulturne politike". V to področje svetega na Slovenskem, snovanje aktivnejše nacionalne kulturne politike, se je podpisani, verjetno na sladko prigovarjanje tedanjih razpisovalcev, drznil seči s povsem pristno prijavo. Prijava, odposlana dne 19. 12. 2002 z uradnega mesta (Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani), je vsebovala vse potrebne tehnikaliije: reference nosilca in sodelavcev projekta, podpis odgovorne osebe na prijavnem obrazcu, finančni predračun stroškov ter, kar je bilo jedro ponudbe, nekakšen strateški načrt in programsko zasnovo samega projekta. Gledano bolj praktično, je ministrstvo (ali vsaj kak njegov ambicioznejši del) najprej zahtevalo, da se na lokaciji izbranega izvajalca ustanovi jasno razviden center, s tablico z imenom projekta in njegovega glavnega financerja na vratih! Dalje, center naj bi se strokovno in intelektualno neodvisno podajal še v sled ministrskih akcij, vzdrževal bi nujne baze in evidence in se poleg prirejanja okroglih miz ter izdajanja obveščevalnih publikacij ukvarjal še s popularnimi ekspertnimi evalvacijami kulturnih politik.

Prijava je doživela naslednjo usodo: po opravljenih razgovorih predlaganega nosilca s tremi člani notranje komisije ministrstva je bila pisno zavrjena, z dopisom, datiranim z dne 17. marca 2003 (sklep ministrice št. 403-1145-2002). Obrazložitev, ki so ji menda botrovali budni varuhi številnih ministrskih poslanstev, je bila približno takšna: sekretarju projekta je "namenjena večja vloga od predvidene", nosilec v prijavi ne podaja "dovolj enoznačnih zagotovil, da bo projekt res angažirano voden, nadziran in usmerjan" in, končno, "ni jamstev za ustrezen naročniško-izvajalski odnos". Na milega spoštovanja vredne zavrnitvene razloge je bil podan pisni ugovor, radovedno naslovljen na ministrico samo. Do danes je neodgovorjen obtičal neznano kje v sivem drobovju ministrstva. In še to - na tedanjem razpisu ni bil izbran nihče.

Nikjer ni rečeno, da mora uspeti prav vsaka prijava. Še zlasti, če se slovenske kulturne dediščine in njene ustvarjalne kulture upa dotakniti kak družboslovec in s tem komajda še humanist, ki je itak največkrat le sumljiv dedič zgrešenih idej. Prijava in njena zavrnitev bi bili tako pozabljeni, če se ne bi na pomlad leta 2004 v medijih znova pojavil podoben razpis, tokrat z manj pompa in hrupa kot prvič, a v bistvu s podobnimi cilji. Tipanja po njegovem ozadju so pokazala, da je novo bistvo projekta nalašč malce prikrito. Če pa že kdo vztraja, ga lahko išče, težje najde, v hkrati "večjem in manjšem nadzoru" (!?) ministrstva, kar naj bi "zagotovljala" drugačna, bolj zasebno-

pravna oblika ustanovitve laboratorija in povečan odbor, v katerem bi vajeti (programa, denarja, stikov, izvedbe, poročil?) zategovalo kar ministrstvo samo.

No ja, le kljuse, ki si silno želi plašnic in uzde v zameno za otep ovsa ali slame, bi se znova zaletelo s prijavo. Pa vendar, obstaja možnost, da bi koga le zamikalo. Kaj storiti? Da bi razpihal takšne skušnjave, javno objavljam naš nekdanji strateški načrt LKP - je učinkovit zgled neuspešne prijave. Pod koordinacijo podpisanega so ga kakšne tri tedne - in to tik pred božičnimi prazniki - intenzivno kvačkali, dopisovali, sestavljali in razstavljali, popravljali in ponarobljali ali pa zgolj odobraval Tomaz Krpič, Gregor Tomc, Aleš Debeljak, Janez Štebe, Drago Kos, Samo Kropivnik in Drago Ternovšek, pa še kdo. Obetavna ekipa, ni kaj. Sposobna, da sršenje gnezdo Ministrstva za kulturo opazuje relativno hladnokrvno. Naj bo torej tale zapis *in memoriam*, nekakšna spomska evalvacija ali opomnik nesojenega LKP na FDV.

Ministrca za kulturo pa nič.

LABORATORIJ KULTURNE POLITIKE (LKP) - Strateški načrt

A. PROGRAMSKA ZASNOVA IN POSLANSTVO PARTNERSKE ORGANIZACIJE

Ministrstvo za kulturo (v nad. MK) je razpisalo javni natečaj za izvedba programa z naslovom "laboratorij kulturne politike" (v nad. LKP). Z vidika naročnika ta program vsebuje dva cilja, usmerjena na dve področji. Cilja se ločita po tem, da je prvi splošnejši in bolj vsebinski, drugi pa bolj praktičen in organizacijski, in sicer: (1) izboljšati strokovne osnove za strateško delovanje ministrstva za kulturo in (2) organizirati center za evalvacijske študije, ki bo poglobljeno spremljal učinke stvarne kulturne politike (v nad. KP) na posameznih področjih kulture. Izrecno sta navedeni dve zaokroženi kulturni področji: (1) umetnost in sociokulturne dejavnosti, ter (2) ohranjanje kulturne dediščine.

Praktični namen tega projekta je tudi izbrati ter v toku dela usposobiti partnersko organizacijo, ki naj bi z različnimi pilotskimi študijami najprej preverjala, zatem pa najboljše rešitve tudi metodično prelivala v trajnejše naloge. Ta namen naj bi bil uresničen postopno, v toku samega izvajanja projekta. Iz preseka omenjenih dveh osnovnih ciljev in dveh področij delovanja z vidika naročnika se tako pojavijo štirje glavni izvedbeni segmenti potencialnih aktivnosti partnerskega centra:

- (i) strokovne osnove za področje umetnost in sociokulturne dejavnosti;
- (ii) evalvacijske študije učinkov KP na umetnost in sociokulturne dejavnosti;
- (iii) strokovne osnove za področje kulturne dediščine;
- (iv) evalvacijske študije učinkov KP na upravljanje kulturne dediščine.

Za dobro profiliranje dela partnerskega centra je pomembno strateško razmejevanje aktivnosti centra od že vpeljanih upravljalških aktivnosti, prisotnih v sistemu kulturne politike v R Sloveniji. Ministrstvo za kulturo, ki je naročnik programa, bo v okviru svojih najsplošnejših zakonskih pristojnosti tudi v bodoče, ne glede na morebitne sistemske korekcije dosedanje upravljalške politike, primarno skrbelo za upravljanje z javnimi kulturnimi inštitucijami, njihovimi programi in drugimi kulturnimi projekti, ki

jih omenjajo strateški dokumenti nacionalne kulturne politike (Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo; predlog slovenskega kulturnega programa iz leta 2000). Zato te osrednje ministrske naloge niso predmet dela LKP.

V LKP pa naj bi se odvijal od teh temeljnih sistemskih upravljalških nalog značilno različen program raziskovalnih in evalvacijskih aktivnosti, takšnih, ki so razvojno pomembne za naročnika (MK). Program dela naj bi naslavljal zlasti tiste razvojne in upravljalške vidike in presežke na področju umetnostnih in sociokulturnih gibanj v Sloveniji, ki so blizu sodobnim kulturnim gibanjem v Evropi, izzvanimi z naraščajočo večjezičnostjo, multikulturnostjo, s procesi globalizacije in pospešeno mednarodno kulturno izmenjavo. V enaki meri naj bi se program dotikal tudi pereče problematike, prisotne v regulaciji kulturne politike v Sloveniji; tu je odprtih več vprašanj, naj naštejemo najbolj znana: pretrdi prehoda med relativno dobro in slabše ali pa sploh neinstitucionalizirano kulturno produkcijo (tradicionalno *vs.* sodobno); razmerje med centrom in periferijo; podedovana dilema o nepraktičnih in nenačelnih razlikah med ustanovitelji in upravitelji ter financerji javnih ustanov/zavodov. Pa še kaj bi kazalo omeniti, kar je pomembno, a bi te ključne teme lahko dorekli spotoma.

S takšnim, pretežno razvojno naravnanim programom bi LKP predstavljal koristno vez med dosedanjo nacionalno kulturno politiko, obrnjeno bolj navznoter in distinktivno do tujih praks izvajanja kulturne politike, in polagoma nastajajočimi evropskimi politikami, obrnjenimi bolj navzven in integrativno v smislu doseganja minimalne politike evropskega prostora, vezane na splošni položaj kulture (viri analiz, predlogov in rešitev te vrste so lahko npr. dokumenti Unesca, Eurostata, raznih mrežnih projektov raziskovalnih kulturnih inštitucij v EU, pa študije te vrste v direktoratu komisije EU za kulturo, idr.).

Evalvacijske študije LKP-ja naj bi se v svoji razvojni usmeritvi predvsem osredotočale na opredelitev dveh novih razsežnosti upravljanja kulture v multikulturnem prostoru: prvič, glede na spremenjeno vlogo nacionalne kulture v skupnem evropskem prostoru (pomen dediščine), in drugič, glede na posredno upravljanje kulture s pomočjo posebnih instrumentov javnih politik (proučevanje vpliva različnih instrumentov javnih politik, na primer davčne, na položaj umetnosti in sociokulturne dejavnosti). Dodatni cilj bi bil, da bi v Sloveniji že zdaj proučili čimveč možnosti, kaj se ta hip nahaja "praktično koristnega" v Evropi, in ugotovitve sistematično prenašala do zainetersiranih (fondacije, finančne sheme in mehanizmi za spodbujanje razvoja kulture, izmenjave, subvencije, štipendije, ...).

Pri evalvacijskih študijah učinkov, ki jih prinašajo ukrepi KP, se ne bo dalo izogniti ekonomskim vidikom. Tu je na mestu kratek splošnejši oris finančnega položaja kulture v Sloveniji. Čeprav so javne finance, s katerimi se povsod vzdržuje najvidnejša kulturna produkcija, lahko le del vlaganj v kulturno produkcijo, je v Sloveniji ta del vedno najpomembnejši, saj je slovenski trg za množičen odjem kulturnih dobrin in storitev preplitev, da bi kulturnim institucijam, zlasti pa kulturnim projektom, zadoščal za (solidno) preživetje (majhna država, majhno število kupcev in odjemalcev kulturnih dobrin in storitev). Drug omejevalni faktor, ki je vse bolj aktualen, pa so zaostrene prioritete v trošenju javnih financ, saj kultura na prioritetnih lestvicah, ki jih krojijo cilji kot so stabilnost valute, omejeno zadolževanje države ipd., ne kotira prav visoko. Razrez nacionalnih javnih financ bo zato v času priključevanja Slovenije v EU vse bolj odvisen

od striktnega upoštevanja omenjenih konvergenčnih meril EU, kar se bo poznalo v dokaj omejevani porabi javnih sredstev za "nemenjalni sektor", kot javno sfero slikovito poimenujejo makroekonomisti, tudi za kulturo. Zato bo morala nacionalna kulturna politika v naslednjem desetletju podpirati takšne inovativne in avtonomne rešitve akterjev in organizatorjev kulturne produkcije, ki pomagajo, da se kulturna produkcija ohranja tudi v zaostrenih razmerah, zlasti na njenem alternativnem robu in ne le v institucionalnem (tradicionalnem) jedru kulturne produkcije.

V tem smislu naj bi se raziskave in evalvacijske študije v okviru LKP vsaj deloma dotikale tudi pilotskega evalviranja inovativnih oblik organiziranja kulturne produkcije in problemov še /ne/dopustnega ekonomiziranja kulturnih naložb. V bistvu naj bi se skozi pilotske, raziskovalne in evalvacijske študije med strokovnimi sodelavci partnerskega centra LKP postopoma izoblikovalo prepotrebno, a zaenkrat manjkajoče specialistično znanje, pri katerem se dobro vsebinsko znanje nadgrajuje še z manjkajočim znanjem iz ekonomike kulture in kulturnega menedžmenta. Tako bi s tržnimi elementi in premisleki na naraven način dopolnjevali zgolj klasične humanistične in sodobnejše kulturološke premisleke o vlogi nacionalne kulture ter umetnosti za ohranjanje razvidne nacionalne države in njene prisotnosti v širšem mednarodnem prostoru, za katere je (bilo) značilno da je (bilo) v njih sistematičnega presojanja javno-tržnih razmer le za vzorec.

Morda ni odveč pripomniti še tole. Delo LKP bo zaradi povedanega imelo tudi obojestranski učni značaj, tako za izvajalce (težnja po raziskovalni avtonomiji, zlasti v fazi interpretacije empiričnih ugotovitev) kot za naročnika programa (uveljavljanje težnje po včasih "preveč aplikativnosti" v rezultatih raziskovanja). V izhodišču pri skupnem delu in upravljanju programa zato ni pričakovati samo strinjanja. Vendar bo dragocena izkušnja, če se bodo slabe izkušnje sodelovanja in dela (ocenjene kot take pri obeh partnerjih) opuščale, dobre pa skušale še bolj afirmirati. Na ta način lahko program LKP razumemo tudi kot dinamičen projekt, voden in nadzorovan kot socialni sistem odprtega tipa, pri čemer bodo vanj vključeni akterji (upravljalci in strokovni sodelavci) skrbeli za sprotno korekcijo delovanja programa v smeri čimbolj usklajenega doseganja sicer vedno heterogenih ciljev akterjev.

B. VSEBINSKI PROGRAM DELA (NALOGE LKP) - ŠIRŠA ZASNOVA

V vsebinskem smislu smo v iniciativnem odboru za prijavo projekta (dr. A. Kramberger, dr. G. Tomc, dr. D. Kos - prodekan za raziskovanje na FDV, dr. J. Štebe - vodja Arhiva družboslovnih podatkov, mag. J. Jug - knjižnica ODK JG, mag. T. Krpič - predlagani sekretar LKP, dr. A. Debeljak - predstojnik Centra za proučevanje kulture in religije, dr. S. Kropivnik - prodekan za informatiko, g. D. Ternovšek, tajnik fakultete) proučevali različne možnosti, kako naročniku (MK) v tem strateškem načrtu predstaviti takšno optimalno vsebinsko-organizacijsko rešitev izvajanja programa LKP, ki bi bila plod različnih pričakovanj:

- prvič, naročnikovih ciljev, zahtev in informacij iz razpisnih pogojev,
- drugič, raziskovalnih zamisli potencialnih strokovnih izvajalcev programa,
- tretjič, obsega odobrenih sredstev,
- četrtič, lastnih razpoložljivih kapacitet in virov, ter

- petič, temeljitega razmisleka o prioritetah pri nalogah.

Plod skupnega razmisleka je seznam spodaj navedenih stvarnih nalog (razvojne raziskovalne študije kot strokovne osnove, evalvacijske študije za analizo kulturnih politik kot bolj aplikativni del), ki so razmeščene po obeh glavnih področjih delovanja LKP. Ta seznam je mnogo širši, kot ga realno omogočajo načrtovana sredstva (24 mio SIT). Vendar je bila ta širina ohranjena namenoma, ker širok seznam nalog predstavlja možni okvir dejavnosti LKP za okoliščine, ko bi ta program lahko deloval s polno močjo, morda čez nekaj let. V posamičnih letih bi iz njega izbrali in izvedli le tolikšen del programa, kakršnega bi zahtevale oziroma dopuščale potrebe in možnosti.

Kako praktično izgleda selekcija (redukcija) določenih nalog iz tega širokega seznama, pa dobro ponazarja Predlog programa LKP za leto 2003 (točka Č), ki je v prilogi tudi finančno ovrednoten. Če strnemo osnovno sporočilo, je fiksnih stroškov za kakovostno namestitvev LKP na FDV in v širši slovenski prostor, ob upoštevanju aranžmajev na FDV, za 14 do 16 mio SIT. Raziskovalnemu delu in njegovi ustrezni diseminaciji je lahko namenjen presežek sredstev nad tem.

B1. Prvi programski segment LKP - področje umetnosti in sociokulturne dejavnosti

a) Raziskovalne študije kot strokovne osnove kulturne politike

- primerjalne raziskave glede vsebinskih trendov v globalni kulturni produkciji;
- primerjalne analize stanja v slovenski kulturni produkciji glede na globalne trende;
- segmentacija kulturne produkcije po različnih merilih (klasifikacije, dogovori);
- segmentacija kulturne konsumpcije/potrošnje po različnih merilih (klasifikacije, tipologije);
- pilotske analiza publik (običaji, navade, stili konsumpcije) pri zvrsteh kulturne produkcije;
- študije reprezentacije kulture v (množičnih) medijih in v splošnih ter posebnih javnostih;
- popis in analize delovanja "omrežja" multimedijskih centrov na svetovnem spletu;
- pilotske študije centrov za sodobno umetnost;
- pilotske študije za izboljšanje vidnosti podreprezentiranih kulturnih zvrsti;
- pilotske študije tipičnih in manj tipičnih kulturnih prireditev (razni vidiki);
- raziskovanje motivacije za študij kulture in sorodnih študijskih programov.

b) Evalvacijske študije kot aktualen strokovni odziv na kulturne politike

- primerjalne raziskave glede globalnih trendov v sistemskem upravljanju kulture;
- primerjalne raziskave glede trendov v sistemskem financiranju kulture;
- analiza različnih sistemov "opazovalnih inštitucij" za spremljanje kulturne produkcije;
- analiza kombiniranja raznih finančnih virov za izvajanje kulturnih projektov in programov;
- analiza stroškov in učinkov kulturne produkcije za različne vpletene akterje;
- pilotske študije za izvajanja interne, eksterne in finačne evalvacije kulturnih prireditev;
- študije učinkov stvarnih javnih politik in ukrepov na kulturno sfero (njene segmente);

- ekspertne in svetovalne študije učinkov posameznih odločitev in ukrepov kulturne politike
- druge ekspertize (finančne, pravne, ekonomske).

c) seminarji in delavnice

Raziskovalni dosežki in ugotovitve bodo sproti publicirani in z nekim premišljenim izborom tudi posredovani zainteresiranim skupinam v obliki kratkih seminarjev, delavnic in okroglih miz. Pazili bomo, da se o vsaki zaokroženi metodologiji najprej strokovno razpravlja, predno se objavijo dognanja. Posebej bodo vabljeni izvedenci iz tujine, da o sorodnih problemih dobimo tudi tretje, z lokalnimi problemi in pogledi neobremenjeno strokovno mnenje. Količina teh delavnic bo najbolj odvisna od razpoložljivih sredstev.

d) komunikacije s posebnimi publikami

(glej spodaj točka C: Skupna raziskovalna infrastruktura LKP)

B2. Drugi programski segment LKP - področje kulturne dediščine

Ohranjanje kulturne dediščine Slovenije z vidika kulturne politike naslavlja tri področja varstva, spomeniško varstvo, varstvo muzejske in varstvo arhivske dediščine. Enotni zakon iz leta 1981 je urejal vsa ta tri področja kulturne dediščine in poleg tega še naravno dediščino. Leta 1997 je bil sprejet nov samostojen zakon o arhivskih gradivih in arhivih (ocenjen kot pozitivna centralizacija), drugi dve področji kulturne dediščine pa zaenkrat še nista na novo regulirani. V okviru MK deluje Uprava RS za kulturno dediščino, ki je leta 1996 začela vzpostavljati registre spomenikov in evidence dediščine.

Vsako od treh področij ima neko posebno zatečeno stanje in lastne probleme, ki terjajo predvsem dobre razvojne predloge za primerno ukrepanje akterjev kulturne politike. Vtis je, da je večina razvojnih problemov nakopičena na zavozlani upravljalški ravni (pomanjkanje standardov in metodologij), s hipertrofijo zgodovinskih regulacij in neuskkljenosti, da med državno upravo in strokami zaenkrat ni dobre, plodne komunikacijske strukture, pač pa se rade "obnavljajo" stare vrzeli med njima. Zanimivo - tudi regulacija se pojavlja kot specifična kulturna dediščina, ki se kljub nasprotnim željam ohranja po nedoumljivi socialni in organizacijski inerciji.

V nadaljevanju le na grobo zarisujemo nekaj bolj znanih nerešenih razvojnih nalog po treh področjih, kakor jih navaja literatura (vir: Kulturna politika v Sloveniji, FDV 1997, nosilca G. Tomc & V. Čopič). Podrobnejši in bolj kakovosten načrt najvažnejših razvojnih nalog za ta segment dela LKP pa bi terjal bolj poglobljeno razpravo in dodatno usklajevanje pogledov ključnih strokovnjakov, tudi ob sodelovanju strokovnih društev in združenj s teh področij. Morda z izmenjavo izkušenj s tujimi ekspert in konsultanti.

a) Spomeniško varstvo

Razvojno-raziskovalne študije kot strokovne osnove

- zagotavljanje kontinuitete strokovnega dela (upokojevanje in toga kadrovska politika);
- nespoštovanje pravic in dolžnosti lastnikov dediščine.

Evalvacijske študije kulturne politike

- pomanjkanje javnih, strokovno zasnovanih evidenc o dediščini;

- problematizacija kategorične delitve dediščine na "dediščino" in na spomenike;
- pomanjkanje enotne metodologije varstva dediščine;
- prevelika decentralizacija in odtot problem upravljanja (podfinanciranja) dediščine.

b) Muzejska dejavnost

Razvojno-raziskovalne študije kot strokovne osnove

- izboljšanje depojev po muzejih (prostorski problemi);
- pomanjkanje nacionalnih muzejev (prevelika policentričnost razvoja muzejev);
- šibko pedagoško delo (pomanjkanje izobraževalnih programov);
- pilotske študije o učinkovitih sodobnih oblikah prezentacije premične dediščine (najboljše prakse samoregulacije muzeja kot kulturnega centra).

Evalvacijske študije kulturne politike

- pomanjkanje evidenc o gradivih (so zgolj zelo nihajoče ocene);
- enotni strokovni standardi za varstvo premične dediščine (popis, vrednotenje, režim);
- pomanjkanje javnih virov za financiranje muzejev - nujne so analize "drugih" rešitev.

c) Arhivska dejavnost

Razvojno-raziskovalne študije kot strokovne osnove

- študije vračanja arhivov in sodelovanja z državami, kjer so zanimivi arhivi (popisi);
- izdelava vodnikov po arhivih;
- kadrovska okrepitev arhivov, odpravljanje zaostankov pri odbiranju in prevzemanju.

Evalvacijske študije kulturne politike

- pravne podlage za strokovno enoten sistem varstva arhivskega gradiva (manjka);
- odbiranje in izločanje arhivskega gradiva ni enotno;
- uvedba ločitve med javnim (oblastnim) in zasebnim arhivom "lomi" koncept dediščine;
- manjkajo stabilni viri financiranja.

Komunikacije s posebnimi publikami s področja kulturne dediščine

(glej spodaj točka C: Skupna raziskovalna infrastruktura)

C. SKUPNA RAZISKOVALNA INFRASTRUKTURA LKP

Pomembna naloga program LKP bo dobro dokumentiranje in arhiviranje rezultatov. V ta namen smo si zamislili vrsto načinov, s pomočjo katerih bi rezultate pilotskih študij, raziskav, evalvacij, ekspertiz in drugih oblik sporočanja ugotovitev naredili čimbolj kakovostne in javno dostopne. Te načini so poleg seminarjev in delavnic predvsem klasičen tisk in distribucija (poročila, revija), osrednja spletna predstavitev programa LKP, periodično spletno obveščanje specializiranih javnosti in splošne javnosti o aktivnostih in rezultatih v LKP (bilten, razpravne strani), arhiviranje podatkovnih baz.

a) Osrednja spletna stran LKP (nujno)

To bi bila osrednja spletna aplikacija, kjer bi bil predstavljen projekt LKP, z razvejitevami na glavna predstavitevna in sporočilna področja: cilji LKP; organizacija LKP (sekretariat

in upravljalna telesa); glavne aktivnosti in naloge LKP, z nosilci, izvajalci, sodelavci; rezultati LKP (poročila in publikacije); zanimive povezave. Za vzpostavitev in vzdrževanje te aplikacije bi skrbel imenovani urednik, skupaj s strokovnimi sodelavci.

b) Poročila (nujno) in morda revija LKP (bolj ambiciozna opcija, zaenkrat ni nujno)

Vsa vsebinsko in redakcijsko zaokrožena poročila se bodo izdala klasično, v posebni zbirki Poročila LKP (v omejeni nakladi) in na svetovnem spletu, za nadaljno javno razpravo. Okrog poročil bodo organizirane tematske razprave na spletu, v katero se bo lahko poleg specialne vključila tudi splošna javnost.

V okviru LKP pa bi v ugodnem trenutku lahko pričeli izdajati tudi bolj znanstveno naravnano revijo, z delovnim naslovom "Revija LKP". To bi bila periodična publikacija (izšla bi npr. 3x letno), ki bi imela uredniški svet, urednika in spodoben recenzentski ter lektorski in oblikovalski postopek, kar pomeni tudi, da bi bili objavljeni prispevki povzeti v znanstvenih bibliografskih bazah podatkov (COBISS). Publikacija bi izhajala v omejeni nakladi kot tiskani medij in hkrati tudi kot spletna revija, s prostim dostopom. V tej publikaciji bi objavljali vse opravljene študije, v posebnih tematskih številkah pa bi izdajali le metodološke in vsebinsko dognane ter zaokrožene rezultate s posebnih področij. Revija bi imela tiskani in spletni ISSN. Dokler ne bodo zrele okoliščine za ustanovitev takšne specializirane revije, pa se lahko članki objavljajo tudi v že obstoječih (znanstvenih in strokovnih) revijah.

c) Spletni Bilten LKP (nujno)

V okviru LKP bi le v spletni (on-line) izvedbi izdajali tudi informativni bilten (izšla bi npr. 6 x letno), kjer bi na poljuden in zgoščen način obveščali pripadnike zainteresiranih javnosti o sprotne dogajanje na področju kulture in o rezultatih dela LKP. V tem Biltenu, ki bi sčasoma vzpostavil trajnejše rubrike, bi svoje informacije objavljali tudi člani kulturnih institucij, projektov in kulturnih gibanj. Poskrbeli bi za urednikovanje biltena, dopisniki in kadri bi bili najverjetneje poleg ostalih še študenti kulturologije in kulturnih študij v Sloveniji (FDV, FF, FHŠ, drugi). Bilten bi imel spletni ISSN.

č) Spletna zbirka: Študentske raziskave (zelo priporočljivo)

To bi bila posebna spletna zbirka samostojnih del, ki bi imela svoj ISSN ali ISBN. Pomemben segment dela LKP bi bilo zbiranje predlogov o dobro vodenih in zaključnih študentskih raziskavah, ki nastajajo v okviru rednih pedagoških programov kulturnih študij na visokošolskih institucijah (dodiplomska in podiplomska raven). Uredniški odbor bi na predlog mentorjev izbral najboljše naloge in odobril njihovo objavljanje na spletnih straneh te zbirke. Zbirka bi tako imela funkcijo spodbujanja raziskovalnega dela med študenti kulturologije (in podobnih študijev), za enovito oblikovanje zbirke pa bi poskrbeli študenti FDV. Vodila bi se statistika o številu "snetih" del, s čimer bi se posredno ugotavljala aktualnost in kakovost del.

d) Adresarji specialnih javnosti (nujno)

Zaradi dostopnosti in odmevnosti dela LKP bi že v najbolj zgodnji fazi izvajanja programa pripravili adresarje, v katerih bi imeli urejene naslove ljudi, ki pripadajo različnim specialnim javnostim in ki so potencialno zainteresirani za rezultate dela LKP. Te adresarje bi stalno dopolnjevali. Naj navedemo tipične skupine: kulturni politiki in funkcionarji, upravni strokovni delavci in svetovalci s področja kulture, pedagogi in raziskovalci, nosilci projektov s področja kulture, samostojni kulturni delavci (razni formalni statusi), kritiki in drugi. Pomembna priprava za izdelavo in vzdrževanje adresarjev je vsebinska razčlenitev obsežnega področja kulturne produkcije (polja, žanri, zvrsti ipd.), za kar bo pripravljena posebna študija (glej točko C1-a). Pri tem računamo tudi na začetno sodelovanje z MK. Adresarji bodo javno objavljeni, seveda s predhodnim privoljenjem posameznih naslovnikov.

e) Razpravne deske (nujno)

V okviru spletne aplikacije LKP bi odpirali in zapirali tudi aktualne tematske razpravne deske odprtega tipa, v katerih bi se udeleženci lahko pogovarjali o najbolj aktualnih vsebinah in problemih glede kulturne produkcije in upravljanja kulture na Slovenskem in širše. Razpravne deske bi imele urednika. Na FDV imamo s tovrstnimi aplikacijami in tudi z njihovo naknadno vsebinsko analizo dovolj izkušenj, da bi lahko ta instrument deloval kot učinkovit medij za hitro in kakovostno izmenjavo pogledov.

f) Specialni knjižni fond za obravnavo kulture (ni najbolj nujno)

Ta predlog je le zamisel. Ker naj bi program LKP potekal vrsto let, je bila v razpravah navržena možnost, da se v njegovem okviru vzpostavi poseben knjižni fond, ki bi vseboval publikacije iz področja njegovega delovanja. Ob primernem dotoku (polnjenju) tega knjižnega fonda bi v okviru LKP poskrbeli tudi za javno dostopnost do informacij o obstoju tega fonda; za to bi poskrbeli ali bibliotekarji NUK-a ali knjižnice ODK JG na FDV, o čemer so stekli že preliminarni dogovori. Seveda pa LKP ne bi mogel nuditi storitev knjižne izposoje enot iz tega fonda, ampak bi imeli potencialni uporabniki enot le zelo omejeno možnost, da knjige pregledujejo v okviru prostorov LKP. Postavlja pa se tudi vprašanje o smiselnosti tega početja, ob široko razvejani mreži javnih knjižnic, ki znajo poskrbeti tudi za osebne arhive.

g) Podatkovne baze empiričnih raziskav (nujno)

Na FDV imamo center ADP (Arhiv družboslovnih podatkov), v katerem se po mednarodno ustaljenih postopkih arhivirajo vse dobro dokumentirane podatkovne baze empiričnih raziskav, skupaj z navedbo ključnih publikacij, kjer se podatki iz teh baz uporabljajo v postopkih kvantitativne argumentacije. S sodelavci iz tega centra bi poskrbeli, da bi vsi primerno zaključeni empirični projekti in študije iz programa dejavnosti LKP bili pravočasno shranjeni v ADP in bi bili na ta način javno dostopni tudi drugim raziskovalcem in analitikom za sekundarne analize, doma in v tujini. Preliminarni razgovori z vodjo ADP kažejo, da bi se poleg arhiviranja podatkov na

njihovih računalniških kapacitetah (njihova redna naloga) lahko dogovorili tudi za pogodbeno gostovanje spletnih strani LKP na njihovih strežnikih.

Č. PREDLOG SELEKCIONIRANEGA PROGRAMA DELA V LETU 2003

Finančna ocena osnovnih stroškov za zagon in vzdrževanje programa LKP, narejena pod predpostavko, da so nujni tisti infrastrukturni stroški, ki zagotavljajo, da ta program lahko daje minimalno usklajene in dobro dokumentirane rezultate, ne pa le naključno "raziskovalne solate", pokaže, da za raziskovalne aktivnosti strokovnih sodelavcev ostane na razpolago slabih 8 mio SIT, od načrtovanih 24 mio SIT. Polovico razpoložljivih sredstev (4 mio SIT) bi se porabilo za razvojne raziskave in evalvacije na prvem segmentu (umetnost in sociokulturna produkcija), polovico pa na drugem segmentu (kulturna dediščina).

To pa pomeni, da je ob zagonu LKP, torej prvo leto, zaradi omejenih sredstev že treba narediti selekcijo nalog, ki bi jih v zamišljenih institucionalnih, kadrovskih in finančnih aranžmajih bilo možno izpeljati v letu 2003. Predlagamo naslednje naloge (možne so korekcije):

Prvi programski segment LKP - področje umetnosti in sociokulturne dejavnosti

- a) Raziskovalne študije kot strokovne osnove kulturne politike
  - pilotska analiza publik (običaji, navade, stili konsumpcije) pri dveh tipičnih vrsteh kulturne produkcije: klasična kultura, alter-kultura;
  - pilotska analiza stanja dveh področij:
    - film (predlog - mag. Rugelj Samo); klasična glasba (predlog - mag. Matej Venier);
  - popis in analize delovanja "omrežja" multimedjskih centrov na svetovnem spletu (obnova in nadaljevanje študentskega pilotskega projekta iz leta 1999);
  - pilotske študije centrov za sodobno umetnost;
  - raziskovanje motivacije za študij kulture in sorodnih študijskih programov.
- b) Evalvacijske študije kot aktualen strokovni odziv na kulturne politike
  - analiza različnih sistemov "opazovalnih inštitucij" za spremljanje kulturne produkcije v EU;
  - študije učinkov stvarnih javnih politik in ukrepov na kulturno sfero (njene segmente);
  - druge upravljalске ekspertize (finančne, pravne, ekonomske).
- c) Seminarji in delavnice (po potrebi in dogovoru, glede na dosežene rezultate).

Drugi programski segment LKP - področje kulturne dediščine

Odločitev o tem, s katerimi projekti (študijami, raziskavami, evalvacijami) bi kazalo pričeti v tem segmenti programa LKP, bi morala biti najprej dosežena na enem od načrtovanih uvodnih sestankov ekspertov s področja kulturne dediščine in njenega varstva (kulturne politike).

Aktivnosti pri vzpostavitvi skupne raziskovalne infrastrukture LKP (2003)

- Vzpostavitev sekretariata in dokumentacijskih funkcij (nujno)

- Osrednja spletna stran LKP (nujno)
- Standardna Poročila LKP (nujno)
- Spletni Bilten LKP (nujno)
- Adresarji specialnih javnosti, za stike (nujno)
- Razpravne deske za odpiranje aktualnih tem na spletu (nujno)
- Podatkovne baze empiričnih raziskav (nujno)
- Spletna zbirka: Študentske raziskave (zelo priporočljivo).

D. ORGANIZACIJA DELA in INFRASTRUKTURNI VIRI V OKVIRU FDV

Organizacija dela

Cilje in namene programa LKP je mogoče doseči na različne načine organiziranja LKP. Ob snovanju naše ponudbe smo izhajali iz presoje, da bi tak partnerski center organizacijsko locirali kot samostojno raziskovalno enoto na FDV. Opciji sta dve: prvič, kot samostojno raziskovalni center, drugič, kot enoto v enega od raziskovalnih centrov Inštituta za družbene vede na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani (najverjetneje v Center za proučevanje kulture in religije), pri čemer bi imel vodja programa LKP strokovno in finančno avtonomijo - v razmerju do vodje centra - za porabo odobrenih sredstev. Glede na to, da ima centre na FDV smisel ustanovljati le kot trajnejše raziskovalne enote, je glede na nedorečenost projekta bližje uresničitvi druga možnost.

Program LKP bo imel lastno upravljalno strukturo: sedem oseb s strani izvajalca, dve osebi s strani naročnika, številne zunanje strokovne sodelavce. LKP bo navzven deloval kot celota. V ožji upravljalni strukturi sta s strani izvajalca dve ključni osebi:

- (1) vodja programa (dr. A. Kramberger, honorarno delo), odgovoren za globalno uresničevanje programa v skladu s cilji;
- (2) sekretar programa (mag. Tomaž Krpič, polna služba za čas trajanja programa), ki dnevno koordinira upravljalno in strokovno delo vseh sodelujočih pri izvedbi programa LKP, skrbi za nemotene stike LKP z okolico, proučuje sistemske in druge možnosti za financiranje programa LKP (razpisi v RS in EU).

Organizacijsko pa bo LKP navznoter razdeljene v dva segmenta:

1. Prvi segment - umetnost in sociokulturne dejavnosti (ustvarjalna kultura); delo strokovnih sodelavcev s tega področja bo koordiniral dr. Grega Tomc (honorarno).
2. Drugi segment - kulturna dediščina; delo strokovnih sodelavcev s tega področja bo koordiniral ekspert za kulturno dediščino, zaenkrat še ni rešitve.

V širši upravljalni strukturi LKP je še odgovorna oseba, ki bo koordinirala dokumentiranje vseh gradiv in prispevala informacije o arhivskih ustanovah za področje kulture in kulturne politike iz sveta (dr. Janez Štebe, vodja Arhiva družboslovnih podatkov na FDV) in še dva odgovorna skrbnika dokumentov in gradiv (predvidoma honorarno), ki bosta odgovorna, prvič, za urejeno vodenje spletnih strani in spletne dokumentacije (predvidoma g. Tomaž Kaštrun) in, drugič, za vzdrževanje podatkovnega arhiva programa LKP (ga. Mojca Omerzu).

S strani naročnika (MK) pri upravljanju sodelujeta predvsem dve strokovni osebi s strani MK, ki dajeta strokovno soglasje s strani naročnika k petletnemu in letnim

programskim načrtom ter organizacijskim in kadrovskim odločitvam (predvidoma ga. Vesna Čopič za prvi segment in ga. Jelka Pirkovič za drugi segment).

Zagotovljeni infrastrukturni viri na FDV za delo programa LKP

Na Fakulteti za družbene vede, ki ima sicer tradicionalno močne oddelke za tiste vede, ki so mejno koristne za program LKP, npr. politologijo (analiza javnih politik) in sociologijo, že približno desetletje deluje tudi Oddelek za kulturologijo, katerega program izvaja usposobljen pedagoški in raziskovalni kader. Oddelek ima reden priliv študentov, ki bi lahko sodelovali pri delu LKP (nekaj več o razmerju med teoretsko in aplikativno motivaciji študentov kulturologije glej v Kramberger & Gnidovec, 2002: Zaposlovalske možnosti absolventov in diplomantov študija kulturologije na FDV - raziskovalno poročilo IDV/FDV št. 1/02). Za nadaljnji razvoj tega oddelka bi bila vzpostavitev LKP izjemno pomembna vzpodbuda.

Fakulteta razpolaga z vso potrebno raziskovalno infrastrukturo, ki bi jo program LKP lahko uporabljal pod različnimi najemnimi aranžmaji: informatično opremo (učilnice in delavnice), komunikacijsko opremo (sodobne povezave, klasično vložišče), prostorske kapacitete (soba za LKP, sejne in seminarske sobe) in drugo bazično raziskovalno infrastrukturo (ADP - arhiv družboslovnih podatkov, ODK JG - Osrednja družboslovna knjižnica J. Goričarja).

Preliminarni dogovori z vodstvom Fakultete za družbene vede (prodekanom za raziskovalno dejavnost, dr. Dragom Kosom, ki vodi Inštitut za družbene vede, in tajnikom fakultete, g. D. Ternovškom) zagotavljajo, da bi program LKP lahko pridobil samostojen, popolno opremljen in za stranke lahko dosegljiv prostor (okrog 20 kv. m.) kot matično lokacijo (sekretariat) za delovanje LKP. Prav tako bi bile po potrebi odobrene informatične kapacitete na fakultetnih strežnikih, kjer bi lahko gostovale matične podatkovne baze in spletne aplikacije programa LKP.

E. VKLJUČEVANJE DRUGIH INŠTITUCIJ V DELO LKP

Drugi strokovni sodelavci, ki bodo občasno in projektno sodelovali pri strokovnem, vsebinskem delu, so ali koordinatorji, raziskovalci, informatorji ali pomožni sodelavci pri izvajanju nalog programa. V raziskovalno ali evalvacijsko delo bodo pritegnjeni pogodbeno (honorarno delo). Vzpostavitev in vzdrževanje ste mreže strokovnih sodelavcev je ena od ključnih nalog sekretarja programa LKP. Zaenkrat smo člani iniciativne skupine šele v preliminarnih stikih z ljudmi (strokovnjaki), inštitucionalni pogovori z vodstvi inštitucij, s katerimi bi se lahko dogovarjali o bolj dolgoročnih aranžmajih sodelovanja, pa se še niso zares začeli.

Po uskladitvi s člani iniciativne skupine (in drugimi) zasnova in končno redakcijo programa tudi zapisal:

*dr. Anton Kramberger
Ljubljana, 19. 12. 2002*